

ARTICOLUL ÎN UNITĂȚILE FRAZELOGICE

Maria CERNEA

Abstract

The present paper intends to illustrate the manifestation of the idiomatic functions of the article. The following functions of the determination are presented: the main function, the formative element function, the function of the index of the morphological category, the mark function of the grammatical categories of gender, number and case.

În unele limbi, printre care și româna, **articolul** – „achiziție proaspătă a limbajului” (Coja, 1983, p.6), dat fiind faptul că în latină nu exista, dar există în limbile dezvoltate din latină – este, alături de adjectivele demonstrative și posesive, marcă gramaticală a determinării. **Determinarea** este „o categorie gramaticală specifică substantivului, manifestată prin opoziția *determinat (articulat) / nedeterminat (nearticulat)*, iar, dacă există mai multe articole, și prin opoziția *determinat hotărât (puternic determinat) / determinat nehotărât (slab determinat)*(DȘL).

Funcțiile articolului – sintetizate de Coja în lucrarea citată – sunt multiple și sunt repartizate în mod diferit de la o categorie de articole la alta:

[a] funcția de individualizare¹ (în grad înalt sau redus), realizată adeseori redundant prin mai multe coocurențe:

elevul cel nou al profesorului (articol definit + articol demonstrativ + articol posesiv)(DȘL);

[b] funcția de generalizare:

Omule supus greșelii. (articol definit)

„O, ești frumos cum numa-n vis

Un înger se arată” (M. Eminescu) (articol nedefinit)

[c] funcția de formant al unor unități lexicale sau al unor forme gramaticale ale acestora:

dânsul, vreunul, al doilea, înaintea, dedesubtul (articol definit)

al doilea (articol posesiv)

omul cel mai bun (articol demonstrativ)

[d] funcția de indice al substantivării prin conversiune:

binele, albastrul, eul (articol definit)

un bine, un of (articol nedefinit)

cel harnic (articol demonstrativ)

[e] funcția de marcă a categoriilor gramaticale de gen, număr, caz la substantiv, înlocuind desinența sau urmând-o:

casa, casei (articol definit)

o carte, unei cărți, unor cărți (articol nedefinit)

omul cel mai bun, oamenilor celor mai buni (articol demonstrativ)

al casei (articol posesiv)

În frazeologie, funcțiile mai sus enumerate ale articolului se manifestă cu mai puțină claritate, după cum se va vedea și din exemplele care urmează.

a. Articolul ca marcă a determinării²

Sensibile la categoria determinării sunt doar unele dintre unitățile frazeologice (=UF) substantivale (locuțiunile substantivale). Dintre acestea, unele participă la opoziția nedeterminat / determinat, marcată prin articol nedefinit / definit, altele sunt indiferente la această opoziție.

(a) De exemplu: locuțiunea substantivală *părere de rău* poate apărea:

a₁ nearticulată (cu valoare nedeterminată)

Lași în urmă numai păreri de rău.

a₂ articulată nedefinit

Mă năpădesc niște păreri de rău ucigătoare.

a₃ articulată definit

Îți scriu cu părerea a de rău că nu te pot revedea.

după - a mia ză

(această) *după - a mia ză / o după - a mia ză / niște după - a mie - ze / după - a mia ză a*

După cum se observă, articolul – marcă a determinării – se atașează la substantivul component al locuțiunii (substantivul – centru de grup nominal, dacă formația frazeologică e de această natură) și își modifică genul, numărul și cazul după acest substantiv.

Alte frazeologisme circumscrise aceleiași categorii: *aducere-aminte, luare-aminte, băgare de seamă, bătaie de cap, dare de seamă, foc de paie, răbdări prăjite* (numai plural), *țap ispășitor, după-masă*.

(b) Alte formații frazeologice substantivale sunt utilizate în vorbire – în mod obișnuit³ – fie nearticulate, fie însoțite de articol nedefinit, fie cu articolul definit atașat determinantului (adjectival al) combinației, nicidecum vreunui dintre termenii ei constitutivi.

De exemplu:

cap-pătrat „om mărginit, cu vederi înguste”

(acest) *cap-pătrat / un cap-pătrat / niște capete-pătrate / (ilustrul) cap-pătrat*, dar nu **capul-pătrat*

coate-goale

(acest) *coate-goale / un coate-goale^A / niște coate-goale / (sărmanul) coate-goale*, dar nu **coatele-goale*

zgârie-brânză

(acest) *zgârie-brânză / un zgârie-brânză / niște zgârie-brânză / (vestitul) zgârie-brânză*, dar nu **zgârie-brânză*.

Alte UF din aceeași categorie: *pierde-vară, cruce-ajută, gură-cască, gură-spartă, doamne-ajută*, „bătaie”, *încurcă-lume, limbă-lungă, linge-blide, soarbe-zeamă, soare-răsare, târâie-brâu, vântură-lume*.

În exemplele de mai sus, substantivul component are, în interiorul structurii, formă nearticulată. Articolul, ca marcă a determinării – exclusiv nedefinite, în aceste cazuri –, se atașează la ansamblu. *Discrepanța dintre genul sau / și numărul substantivului component și genul sau / și numărul ansamblului* – marcate fiind aceste categorii gramaticale prin articol – este un indiciu al calității de frazeologism a ansamblului respectiv.

(c) O categorie destul de numeroasă de UF are în structură două substantive: unul cu formă de N / Ac, iar determinantul său atributiv cu formă de G realizată flexionar (marcată prin articol definit). Comportamentul acestor formații în raport cu determinarea nu este unitar.

c₁ La o parte dintre ele marca opoziției nedeterminat / determinat (nedefinit / definit) este selectată de termenul regent din structură, după regulile obișnuite: conform genului și numărului său.

De exemplu:

mărul discordiei

*măr al discordiei*⁵ (a fost...)(nedeterminat)

un *măr al discordiei* (a fost...)(determinat nedefinit prin marca: articol nedefinit)

mărul *discordiei* (a fost...)(determinat definit prin marca: articol definit)

După cum se poate observa, substantivul regent poate apărea și fără articol, dar și cu articol nedefinit sau definit.

Aceiași serii îi aparțin: *brâul-cerului* „curcubeu”, *corabia deșertului* „cămilă”, *sora soarelui*, *mărul lui Adam*, *oul lui Columb*.

c₂ La alte combinații cu aceeași structură (substantiv + substantiv în G), regentul este însoțit obligatoriu de articol definit, fără ca acesta să reprezinte întotdeauna marca determinării definite.

De exemplu:

traista-ciobanului

(a) În contextul *Am cules puțină traista-ciobanului* combinația are valoare nedeterminată, în pofida prezenței articolului definit. Articolul și-a „pierdut” în acest context funcția sa de determinare a sferei substantivului. De altfel, fără articolul din final, substantivul *traistă* nici n-ar putea apărea fără să provoace o serie de modificări de natură semantico-gramaticală. Astfel, forma *traistă* ar implica fie schimbarea relației cazuale dintre cele două substantive (*traistă-ciobanului*: N / Ac + D), fie păstrarea relației cazuale, dar numai prin atragerea în structură a articolului posesiv-genitival: *traistă-a-ciobanului*. În aceste variante (nearticulate) se ajunge la „distrugerea” unității semantico-gramaticale a combinației: combinația stabilă redevine combinație liberă și redobândește trăsăturile anterioare „izolării” (formării UF). Sensul „noii” combinații se obține prin adăugarea sensurilor componentelor. Comportamentul morfosintactic al fiecărui element constitutiv va fi similar cu al oricărui membru al clasei morfologice respective: substantiv comun flexibil nesupus unor restricții formale și funcționale particulare (*traistă ciobanului* / *traiste ciobanului*; *traistă a ciobanului* / *aceste traiste ale ciobanului* / *traiste ale ciobanilor noștri* etc.). În aceste condiții contextul *am cules puțină* devine impropriu.

În c o n c l u z i e, articolul definit atașat substantivului *traista* din UF *traista-ciobanului* inclusă într-un context ca *Am cules puțină traista-ciobanului* e un simplu formant, asemenea articolelor din locuțiunile prepoziționale *în fața*, *în dreptul* (vezi infra).

(b) În *Am cules niște traista-ciobanului veștejite*⁶ combinația frazeologică este determinată nedefinit, cu articolul la plural, cu sens de plural, chiar dacă substantivele componente au formă articulată definit de singular.

(c) În *Traista-ciobanului e buruiiană de leac*, formația frazeologică este determinată definit, având ca marcă articolul din structura (morfematică a) substantivului regent din combinație.

Concluzie: *Combinațiile de cuvinte care manifestă caracteristicile de mai sus (care par să contravină normelor gramaticale „firești”) constituie combinații stabile, frazeologice.*

b. Articolul ca element formativ al UF

S-a văzut mai sus că articolul are și funcția de formant al unităților lexicale. În mod similar poate fi și formant al UF.

Pe lângă exemplele anterioare (*traista-ciobanului* etc.), în care articolul are, în anumite condiții, funcția de element formativ – exemplul (a) –, iar în alte condiții pe cea de marcă a determinării – exemplele (b), (c) –, mai consemnăm următoarele categorii de construcții în care articolul apare ca formant:

(a) *în fața, din cauza, în ciuda, în dosul, în dreptul, de-a lungul, pe de-a-ntregul* „în întregime” (cu articol definit)

(b) *al naibii, de-ale gurii* (cu articol posesiv)

(c) *Cel de Sus, ăl-mai-rău, ăl-din-lac* „satana” (cu articol demonstrativ)

c. Articolul ca indice al clasei morfologice

Articolele din componența UF enumerate în seria (a) servesc, în unele cazuri, la diferențierea locuțiunilor prepoziționale (care în general au articol definit) de locuțiunile adverbiale (care în general n-au articol). Înregistrăm următoarele situații:

(1) locuțiuni prepoziționale cu articol – locuțiuni adverbiale (cu aceeași componență lexicală) fără articol:

<i>Stau în fața blocului / lui / ta.</i>	<i>Stau în față.</i>
(lct.prep.)	(lct.adv.)

Alte exemple:

Locuțiuni prepoziționale: *în ciuda, în dosul, în jurul, în preajma, în urma, din urma, în susul, în josul...*

Locuțiuni adverbiale corespondente: *în ciudă, în dos, în jur, în preajmă, în urmă, din urmă, în sus, în jos...*

Se impune aici următoarea observație: locuțiunile prepoziționale menționate anterior se distribuie cazual în mod diferențiat, după cum urmează: cu genitivul substantivelor și al substitutelor lor, cu acuzativul adjectivelor posesive și cu dativul pronumelor personale forme neaccentuate. Articolele din finalul locuțiunilor se manifestă și ele în mod diferit, în funcție de părțile de vorbire cu care se distribuie locuțiunile, și anume:

1. toate locuțiunile păstrează articolul în distribuție cu substantivele în G și cu adjectivele posesive în Ac;

2. utilizate cu pronume personale neaccentuate în D, se comportă astfel:

2₁ locuțiunile cu articol masculin / neutru pierd articolul propriu-zis, dar păstrează – cele care au – vocala de legătură;

2₂ dintre locuțiunile cu articol feminin, unele îl păstrează, altele îl pierd.

Iată un tablou al acestor forme:

Locuțiuni cu articol masculin / neutru:

G : <i>în dosul casei</i>	<i>în spatele casei</i>
(păstrează articolul)	(păstrează articolul)

Ac: <i>în dosul meu</i>	<i>în spatele meu</i>
(păstrează articolul)	(păstrează articolul)

D: <i>în dosu-mi</i>	<i>în spate-mi</i>
(pierde articolul,	(pierde articolul)

păstrează vocala de legătură)

Locuțiuni cu articol feminin:

G: <i>în fața casei</i>	<i>în dreapta casei</i>
(păstrează articolul)	(păstrează articolul)

Ac: <i>în fața mea</i>	<i>în dreapta mea</i>
(păstrează articolul)	(păstrează articolul)

D: <i>în față-mi</i>	<i>în dreapta-mi</i>
(pierde articolul)	(păstrează articolul)

(cf. Neamțu, 1999, p.154; Coja, 1983, p.104-105, pentru regimul prepozițiilor).

(2) locuțiuni prepoziționale articulate al căror corespondent nearticulat e combinație liberă:

în mijlocul „printre, între” (lct. prep.)

Mă simt bine în mijlocul prietenilor.

în mijlocul „în timpul, în cursul; în toiu, în puterea” (lct. prep.)

„Avea amnezii lacunare, uitând dintr-o dată în mijlocul vorbirii ideile.” (Călinescu,

apud DEL)

în mijloc „în centru” (combinație liberă)

Eu stau în mijloc, iar tu la marginea stângă sau dreaptă a sălii.

(3) perechi de locuțiuni prepoziționale și locuțiuni adverbiale, toate și întotdeauna articulate: *la stânga, la dreapta, de-a lungul, de-a latul, de-a curmezișul* (Neamțu, 1999, p.152).

Dorm de-a latul patului. (lct. prep.)

Dorm de-a latul. (lct. adv.)

(4) locuțiuni prepoziționale articulate, fără corespondent adverbial: *din cauza, din pricina, în scopul, în vederea, în dreptul, în (sau pe) temeiul* „în conformitate cu”

(5) locuțiuni adverbiale articulate, fără corespondent prepozițional: *cu timpul* „cu încetul, treptat, pe măsură ce trece vremea”.

C o n c l u z i e: Pentru situațiile în care vorbirea oferă perechi de combinații – cu și fără articol – se poate opta pentru *încadrarea combinațiilor articulate în clasa prepoziționalelor, iar a celor nearticulate în clasa adverbialelor*, în condițiile în care analiza contextuală nu oferă altă soluție – cea de sub 2. sau cea de sub (2). De un sprijin real, în diferențierea categorială a locuțiunilor adverbiale și prepoziționale identice formal, poate fi aprecierea comportamentului lor sintactic: spre deosebire de locuțiunile adverbiale, locuțiunile prepoziționale reclamă cu necesitate prezența unui nominal căruia îi impun cazul.

d. Articolul ca indice al substantivării UF

Una dintre modalitățile de creare a noi UF o reprezintă conversiunea. Ne interesează aici obținerea de frazeologisme substantivale de la alte clase de UF prin atașarea de articole.

Astfel, pot deveni locuțiuni substantivale:

(a) unele locuțiuni a d j e c t i v a l e

(persoană) *nu știu cum* „ciudată” > **un** *nu știu cum* (de a se purta) – prin atașarea articolului nedefinit

(concurrentul) *din urmă* > **cel** *din urmă* (n-a sosit) – prin atașarea articolului demonstrativ

(b) unele locuțiuni a d v e r b i a l e:

(vin) *după-masă* > *după-masa* (asta) – cu articol definit

> **o** *după-masă* (frumoasă) – cu articol nedefinit

La fel: *după-amiază*.

(c) unele locuțiuni p r o n o m i n a l e:

(vine) *nu știu cine* (și-mi spune ce să fac) > (e) **un** *nu știu cine* – cu articol nedefinit

La fel: *nu știu ce, cine știe cine, cine știe ce.*

e. Articolul ca marcă de gen, număr, caz

Alături de funcția de indice al substantivării, articolul o îndeplinește și pe aceea de marcă a categoriilor de gen, număr și caz.

Iată câteva situații:

1. La majoritatea frazeologismelor substantivale în componența cărora intră și (un) substantiv / substantive, genul, numărul și cazul ansamblului frazeologic corespunde cu genul, numărul și cazul substantivului / unuia dintre substantivele constitutive.

De exemplu:

după-amiaza (asta este...)

– feminin, singular, nominativ ansamblul frazeologic; feminin, singular, nominativ substantivul component *amiaza*

(frumusețea) *după-amiezilor*

– feminin, plural, genitiv ansamblul; feminin, plural, genitiv substantivul *amiezilor*

(despre) *darea de seamă*

– feminin, singular, acuzativ ansamblul; feminin, singular, acuzativ substantivul *darea*

(le lipsește ceva) *dărilor de seamă*

– feminin, plural, dativ ansamblul; feminin, plural, dativ substantivul *dărilor*.

Formații de același tip: *băgare de seamă, țap ispășitor, răbdări prăjite* (numai plural).

2. Alte frazeologisme substantivale fie că nu conțin substantive care să indice – prin desinențe sau prin articolul pe care l-ar purta – genul, numărul și cazul ansamblului, fie că au în structură substantive care au aceste categorii gramaticale diferite de ale ansamblului frazeologic.

De exemplu:

(a) UF f ă r ă s u b s t a n t i v e în componență

(aici este) **un** *du-te-vino* (obositor)

– masculin / neutru, singular, nominativ – indicate de articolul nedefinit și de context (de singularul verbului *este*, aflat în relație de interdependență cu ansamblul frazeologic, și de masculin / neutru singular al adjectivului *obositor*)

(sfârșitul acestui) *du-te-vino*

– masculin / neutru singular genitiv, indicat de adjectivul demonstrativ determinant al ansamblului

La fel: *nu-mă-uita*.

(b) UF c u s u b s t a n t i v e în componență

(b₁) UF cu substantivul având întotdeauna a c e l a ș i gen și număr cu ansamblul

De exemplu:

cap-sec

(văd) **un** *cap-sec*

– neutru, singular substantivul component; neutru, singular ansamblul

(văd) **niște** *capete-seci*

– neutru, plural substantivul; neutru, plural ansamblul

(părerea) **unor** *capete-seci*

– neutru, plural substantivul; neutru, plural ansamblul

La fel: *cap-pătrat*.

(b₂) UF cu substantivul component de a l t gen, număr (caz) decât ansamblul

De exemplu:

coate-goale

un *coate-goale* (a spus)

– neutru, plural substantivul component; masculin, singular ansamblul

mațe-negre „scobar”

un *mațe-negre* (proaspăt)

– neutru plural substantivul component; masculin, singular ansamblul

barbă-albastră

(pentru) **un** *barbă-albastră*

- feminin, singular substantivul component; masculin, singular ansamblul
unor barbă-albastră (cunoscuți)
- feminin, singular substantivul component; masculin, plural ansamblul
La fel: *ochii-păsăruicii* „nu-mă-uita, miozotis”.

(b₃) UF cu genul gramatical diferit sau coincident
cu genul natural al referentului

De exemplu:

gură-spartă „om flecar, limbut”

(Ana e) **o gură-spartă**

– feminin, singular substantivul component; feminin, singular ansamblul; feminin, singular referentul (deci ansamblul și referentul au genul și numărul coincidente)

(Ion e) **o gură-spartă**

– feminin, singular substantivul component; feminin, singular ansamblul; masculin, singular referentul (ansamblul și referentul au genuri diferite)

(Ion e) **un gură-spartă**

– feminin, singular substantivul component; masculin, singular ansamblul; masculin, singular referentul (ansamblul și referentul au genul și numărul coincidente)

niște gură-spartă (plictisitori)

– feminin, singular substantivul component; masculin, plural ansamblul; masculin plural referentul (ansamblul și referentul au genul și numărul coincidente)

La fel: *mână-lungă*.

(b₄) UF cu genul gramatical coincident cu genul natural al referentului,
indiferent de genul substantivului component

De exemplu:

un / o zgârie-brânză „om zgârcit”

(pe) *un zgârie-brânză* (nesuferit)

– feminin, singular (Ac) substantivul component, masculin, singular (Ac) ansamblul

(ale) *unor zgârie-brânză* (cunoscute)

– feminin, singular (Ac) substantivul component; feminin, plural (G) ansamblul

La fel: **un / o brânză-n sticlă** „om zgârcit”; **un / o împușcă-n lună** „om nesocotit, trăsnit”; **un / o pierde-vară**, **un / o mațe-fripte**: a) „om sărac”; b) „om rău, afurisit”; c) „om zgârcit”; **un / o mațe-peștițe** „om rău și foarte zgârcit”; **un / o mațe-goale** „om sărac”; **un / o gură-spartă** (pentru unele întrebuițări, vezi exemplele de sub (b₃)); **un / o mână-largă** „om darnic”; **un / o mână-spartă** „om risipitor”; **un / o mână-strânsă** „om econom”⁸.

O b s e r v a Ț i e:

Între frazeologismele de sub (b₃) și cele de sub (b₄) există deosebirea că formațiile de sub (b₃) având un anumit gen gramatical, marcat prin articol, pot avea referent de gen identic sau diferit de cel gramatical:

Ion e **o gură-spartă**.

Ion e **un gură-spartă**.

(b₅) UF cu aceeași componență lexico-gramaticală, cu genul (și numărul) coincident(e) sau diferit(e) de al(e) substantivului constitutiv

De exemplu:

traista-ciobanului

o traista-ciobanului

– feminin, singular substantivul component regent în structură; feminin, singular ansamblul (genul și numărul substantivului sunt coincidente cu ale ansamblului)

niște traista-ciobanului (veștejite)

– feminin, singular substantivul component; feminin, plural ansamblul (diferă numărul ansamblului de cel al substantivului component)

ochiul-boului

(câteva) *ochiul-boului*: (una albă și două roșii) – masculin, singular substantivul regent; feminin, plural ansamblul (diferă și genul, și numărul ansamblului față de ale substantivului component).

Observație: Dicționarele (DOOM; DEX) înregistrează formația *ochiul-boului* ca având genul masculin. Vorbirea concretă dezvăluie însă o altă realitate. Se pot repera contexte ca cel de mai sus (*câteva ochiul-boului: una albă și două roșii*), dar nicidecum contexte de felul **cățiva ochiul-boului: unul alb și doi roșii*, care ar implica acordul adjectivului cu un substantiv masculin.

Prin urmare, deși conține un substantiv masculin la singular, genul (și numărul) ansamblului este (poate fi) altul decât al substantivului component.

Se pot desprinde aici următoarele două c o n c l u z i i:

1. La grupările substantiv articular definit + substantiv în genitiv articular definit, genul (și numărul) ansamblului poate fi același cu sau diferit de al substantivului regent din structură. Coincidența de gen (și număr) e un fapt aleatoriu, iar nu unul motivat morfologic. Marca de gen și număr a ansamblului este articolul ansamblului.

2. *Noncoincidența între genul (și numărul) ansamblului și genul (și numărul) substantivului component este un indiciu al apartenenței ansamblului la frazeologie.*

Alte exemple:

a) cu genul (și numărul) coincident(e): *laba-ursului, barba-caprei, pasărea-paraclisului, iarba-fărelor, limba-oii;*

b) cu genul (și numărul) diferit (e): *condurul-doamnei, busuiocul-fetelor, plîscul-cocorului.*

(c) Perechi de structuri identice, în care substantivul component este articular / nearticular

Se întâlnesc și aici situații diferite:

(c₁) Combinații în care prezența / absența articolului n-are influență asupra sensului și a statutului combinației

De exemplu:

a lua seamă (substantivul e fără articol)

a lua seamă (substantivul are articol definit)

Observații:

1. Ambele combinații sunt UF (fapt care se poate constata prin aplicarea criteriului morfosintactic)⁹ și au sensurile comune: a) „a se gândi, a reflecta adânc, a chibzui, a fi atent la ceva”; b) „a observa îndeaproape (pe cineva), a urmări, a supraveghea”.

Diferența dintre cele două forme ține de frecvență, în sensul că forma nearticulară e utilizată mai rar.

2. Forma articulară poate fi construită atât cu prepoziția *la* (+ nume), și atunci actualizează sensurile de mai sus, cât și cu prepoziția *de* (+ nume), cu sensurile „a se ocupa, a se îngriji, a avea grijă (de...)”.

Alte exemple:

• *a băga de seamă – a băga seamă – a băga seama*

• *în față(-mi) – în față* mea

• *a ține parte* (cuiva) „a susține (pe cineva)” – *a ține partea* (cuiva)

- *a da seamă* „a răspunde (pentru ceva)” – *a da seama*
(c₂) Combinații în care prezența / absența articolului are influență asupra sensului
- *a lua parte* (la ceva) „a participa la..., a contribui la...”
- *a lua partea* (cuiva) „a susține (pe cineva într-o problemă)”
(c₃) Combinații în care prezența / absența articolului are influență asupra statutului (frazologic / nonfrazologic al) combinației
- *a ține cont* (de ceva) „a ține seamă, a lua în considerație (= UF cu regim de acuzativ prepozițional, cu prepoziția *de* impusă) (cf. Neamțu, 1999)
a ține contul (cuiva) „a ține (pentru cineva) evidența operațiilor de credit și debit” (= combinație liberă cu regim de dativ fără prepoziție)
- *a da ordin* „a ordona” (= UF cu substantivul component utilizat cu valoare absolută)
a da ordinul (=combinație liberă cu sensul obținut din suma sensurilor elementelor constitutive)
- *a lua parte* „a participa” (= UF)
a lua partea (= UF sau combinație liberă, în funcție de context)
- *în față* (= UF – locuțiune adverbială sau prepozițională, în funcție de distribuție)
în față (= locuțiune prepozițională sau combinație liberă, în funcție de distribuție)

NOTE

¹ Adică de restrângere a sferei de indivizi desemnate de substantiv la un individ / niște indivizi cunoscut / cunoscuți și identificabil / identificabili de către vorbitor și ascultător (DȘL).

² Determinarea prin posesive, demonstrative sau alte adjective nu interesează în aceste situații.

³ Izolat, se pot identifica în vorbire forme ca *pierde-vara*, dar acest articol nu e marcă a determinării definite a ansamblului frazeologic.

⁴ De observat că, deși substantivul din componența acestei locuțiuni este totdeauna la plural, sensul ansamblului este „singular” sau „plural” în funcție de referentul la care trimit construcția.

⁵ În timp ce combinații ca *mărul discordiei* își păstrează caracterul frazeologic și după inserarea între componentele substantivale a articolului posesiv-genitival, combinațiile de tipul *traista-ciobanului* își pierd caracterul frazeologic (redevin combinații libere), cu toate că au, toate, aceeași componență morfosintactică.

⁶ Într-un context ca *niște traista-ciobanului* veștejită, *niște* nu mai e articol nedefinit (nehotărât), ci adjectiv nehotărât *partitiv* (Neamțu, 1999, p.73); Coja (1983, p.118) îl numește articol nehotărât *partitiv*, opus articolului nehotărât *obișnuit*.

⁷ Combinația fără articol – *în vedere* – apare doar în calitate de constituent al expresiei *a avea (ceva) în vedere* „a avea în intenție, a-și face un plan, a urmări realizarea unui scop” sau al expresiei *a avea (pe cineva) în vedere* „a se interesa de aproape (de cineva), a avea grijă (de cineva), a ține (pe cineva) în evidență pentru un anumit scop”. Alte forme, ca (*stau*) **în dreptul, n-au venit *din pricina* nu se utilizează.

⁸ Între frazeologismele înregistrate sub (b₄) și cele de sub (b₃) nu există întotdeauna granițe precise.

⁹ UF sunt microcontexte izolate semantic și gramatical de macrocontextul în care apar. Potrivit criteriului morfosintactic, componentele UF nu angajează relații proprii cu „exteriorul”.

Frazeologismele intră în relație cu macrocontextul în ansamblul lor, ca unități (frazеologice) relate cu alte unități (lexicale sau frazeologice). Dacă elementele constitutive ale unei combinații de cuvinte angajează relații proprii cu „exteriorul”, combinația respectivă nu formează UF.

BIBLIOGRAFIE

- Coja, 1983 – Ion Coja, *Preliminarii la gramatica rațională a limbii române*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București.
- Neamțu, 1999 – G.G. Neamțu, *Teoria și practica analizei gramaticale*, Ed. Excelsior, Cluj-Napoca.
- DEL – Elena Comșulea, Sabina Teiuș, Valentina Șerban, *Dicționar de expresii și locuțiuni*, Ed. Știința, Chișinău, 1998.
- DEX – Ion Coteanu et. al., *Dicționar explicativ al limbii române*, București, 1996.
- DOOM – *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, Institutul de Lingvistică al Universității din București, Ed. Academiei, București, 1982.
- DȘL – Angela Bidu-Vrănceanu et al., *Dicționar general de științe – Științe ale limbii*, Ed. Științifică, București, 1997.